

Nr 671

Av herr **Hjalmarson m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 196, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 2 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt, m. m.*

Under de allra första åren efter andra världskrigets slut arbetade den ekonomiska politiken även i de länder, där man i princip var inställd på en fri ekonomi — en marknadsekonomi — i väsentlig utsträckning med en teknik, som man kan kalla de direkta ingreppens. Till denna hör ransoneringar och regleringar, specialskatter och åtgärder i syfte att kvotera rätten att använda sparande för produktiva uppgifter. Dit hör också försök att dirigera arbetskraften och ingripanden mot det fria förfogandet över den del av den personliga inkomsten, som återstår sedan likvid erlagts för det allmännas tjänster, tvångssparande i olika former.

Att de direkta ingreppen dominerade den ekonomiska politikens uppläggning under dessa första efterkrigsår torde till en del ha berott på en i och för sig förstäligen benägenhet att fortsätta med metoder, som under krigsåren visat sig förmå mobilisera till kraftiga anspänningar. Inför de till synes nästan olösliga och trängande efterkrigsproblemen framstod det som i hög grad diskutabelt om mera ordinära ekonomisk-politiska medel skulle visa sig tillräckliga. Försörjningsläget var mångenstädes så allvarligt att en rent fysisk brist på det mest nödvändiga måste befaras. Skadorna på bostäder och fabriker föreföll oöverskådliga. En smärtsam anpassnings- och omställningsprocess måste till då miljonarméernas människor skulle inordnas i ett normalt arbetsliv. Man befarade våldsamma förskjutningar i de internationella ekonomiska förbindelserna.

De direkta ingreppens politik inom de olika länderna utgick från störda och konstlade valutasituationer men bibehöll och förvärrade samtidigt onormala förhållanden i handels- och valutaavseende.

Den omsvängning i det ekonomiska tillståndet i den fria världen, som trots en snabb militär upprustning på kortare tid än någon vågat hoppas givit de stora grupperna medborgare hastigt förbättrad försörjning och stärkt ekonomisk ställning, kan emellertid ingalunda betraktas som ett resultat av den kontrollerande och dirigerande ekonomiska politiken. Tvärtom är den alldeles uppenbart en följd av att varje möjlighet att avveckla densamma omedelbart tagits i anspråk och att även de politiskt ansvariga varit beredda att övervinna det psykologiska motstånd som från

början måste ha varit förenat med att lita till generellt verkande medel, att undan för undan återställa förutsättningarna för en ekonomi där människornas efterfrågan bestämmer. Inte minst den tendens till snabbt växande frivilligt och personligt sparande, som kan konstateras i många länder, är ett bevis för att det varit befogat och klokt att ta de risker, som en kursomläggning ställer i strålkastarljus. Människorna har på ett för dem själva bindande sätt visat sitt förtroende för den ekonomiska frigörelsen och för den framtid den kan skapa.

Den återväxande ekonomiska styrkan inom de olika länderna och normaliseringen av deras ekonomiska politik har redan lagt en grund för sundare ekonomiska förhållanden länderna emellan. Tanken att göra de ekonomiska förbindelserna fria mellan de fria folken vinner i styrka och fasthet. Det närmaste politiska uttrycket för den är kravet på obegränsat fritt växlingsbara valutor. Att denna väsentliga reform kommer kan anses givet. Frågan är när och på vilket sätt. Att tidpunkten inte ligger särskilt långt borta förefaller troligt.

Om omöjligheten för ett land som vårt att skärma av sig från utvecklingen i den fria världen i övrigt råder endast en mening. Våra utsikter att göra det ur alla medborgares synpunkt bästa möjliga av våra resurser beror av att vägarna ut till världen hålls öppna. Våra möjligheter att hävda oss i en allt hårdare internationell effektivitetskonkurrens hänger på att vi inte kommer efter — vare sig i fråga om rationell produktion och distribution eller i vad det gäller de förutsättningar därför som ekonomisk politik och skattepolitik svarar för. Vi måste ha full konkurrenskraft även för den ekonomiska politikens del.

Friare internationella förhållanden gör en friare inre politik nödvändig. Det är i längden inte möjligt att utan svåra och svåröverskådliga biverkningar driva en intern politik som bygger på de direkta ingreppens teknik i ett land, som måste samarbeta och konkurrera på lika villkor med en liberaliserad omvärld.

En närmare diskussion om vilka huvudlinjer som är grundläggande för den svenska regeringens ekonomiska politik är trots riksbanksfullmäktiges beslut den 18 april 1955 att höja diskontot och riksgäldsfullmäktiges beslut samma dag att utgiva ett $4\frac{1}{2}$ %:s statslån knappast nödvändig. Det räcker med att hänvisa till tre linjer i den argumentation, som föres i propositionen om komplettering av riksstatsförslaget i syfte att göra troligt att regeringen skulle ha fört "en fast stabiliseringspolitik" och att de nu stigande skärpningarna i densamma skulle medföra att "statsmakterna och riksbanken får det erforderliga greppet över utvecklingen".

Den ränterörlighet, som nu proklamerats och vilken av företrädarna för en fri ekonomisk politik hela tiden angivits som en förutsättning för den

i varje läge behövligen graden av kreditrestriktivitet, ges i regeringens framställning närmast karaktären av ett undantagsmedgivande, inte i princip men i praktiken. Det så kallade räntevapnets oförmånliga verkningar understrykes, och en varning uttalas utan närmare sammanhang med diskussionen i övrigt "för en överbetoning av dess roll i den nu förda ekonomiska politiken".

Tanken framkastas på ett system där man med hjälp av "en av konjunkturväxlingarna betingad rörlig vinstbeskattning" skulle via tillfälliga ingrepp i skattebördorna på varufremställningen dämpa "expansionstendenserna i näringslivet". Regeringens utgångspunkt är då att det vid varje risk för övertryck i det ekonomiska livet skulle vara rationellt att sätta in motåtgärderna mot den produktiva verksamheten och att detta bör ske genom speciella skatteförelägganden.

I regeringens ekonomiskt-politiska deklaration ges — utan invändningar eller reservationer från någon av statsrådets ledamöter — klart förord för tvångssparandet som ett led i den ekonomiska politiken. Det förklaras att ett tvångssparande med åläggande för två miljoner skattebetalare att köpa statens obligationer skulle ha varit "ett ytterst väsentligt bidrag till stabiliseringssträvandena" och att detta skulle ha medgivit "den samhälls-ekonomiskt sett bästa balanseringen" av de ingripanden som måste göras för att stabilisera utvecklingen. Problemet om i vilken grad ett tvångsmässigt sparande skulle skada utsikterna att med frivilligt sparande nå den samhälls-ekonomiskt sett bästa balanseringen anses inte förtjäna uppmärksamhet.

Att den principiella inställning till den ekonomiska politikens teknik som sålunda kan exemplifieras slutar i konkreta förslag till skärpta regleringar, hot om direkta ingripanden på kapital- och kreditmarknad, förslag om skärpt beskattning på produktionen och funderingar om allmän eller punktvis insatt tillfällighetsbeskattning av konsumtionen är ofrånkomligt. Att dessa olika arter av ingripanden mot människorna kompletteras med en rörlig penningpolitik torde kunna tolkas som en eftergift åt nödvändigheten.

För ett bedömande av regeringspolitikens förmåga att skapa naturlig och hållbar jämvikt är två omständigheter av avgörande vikt. De rubbningar i och risker för prisstabilitet och sysselsättning som nu redovisas är inte tillfälliga. De är endast synliga uttryck för en sedan snart tio år bestämd, grundläggande kris i vår ekonomi. Under hela denna tid har en ekonomisk politik drivits efter i princip samma uppläggning som den vilken nu deklarerats. Omställningen till en mera obunden penning- och räntepolitik är inte nog för att förändra detta principiellt grundade omdöme, även om den i och för sig är betydelsefull.

Problemet kan från dessa utgångspunkter icke begränsas till att häftiga prisförskjutningar för tillfället i möjligaste mån skall kunna undvikas. Det gäller att skapa bestående balans och stabilitet, bestående kraft till motstånd mot prisexplosioner, antingen trycket kommer utifrån eller inifrån, att göra detta med bibehållen hög, jämn och lönande sysselsättning.

Hänsyn till det som sker ute i världen, till de erfarenheter vi vunnit, inte minst under och efter engångsinflationens år, samt till de konsekvenser som måste befaras av fortsatta "ingripandens" inneboende benägenhet att skapa behov av ytterligare fortsatta "ingripanden" gör det befogat att hävda att vad som nu måste till är en fri ekonomisk politik. Även i vårt land måste en omprövning från grunden komma till stånd av sättet för det allmänna att göra sin insats för den gemensamma och personliga hushållningens effektivitet.

Den fria ekonomiska politiken arbetar under förutsättning av en socialpolitik, som ger säkerhet för alla till elementär behovstäckning. Den förutsätter därutöver att en differentierad och naturlig inkomstbildning icke i så hög grad hindras att göra sig gällande att människorna förlorar detta motiv för enskilda insatser och enskilt risktagande. Den har till medvetet syfte att stärka den personliga äganderätten och att vidga de stora medborgargruppernas praktiska utsikter att bli delaktiga i denna äganderätt.

Den fria ekonomiska politiken söker förankra det ekonomiska inflytandet och det ekonomiska ansvaret så brett och så direkt som möjligt. Genom att vidga självbestämmanderätten och oberoendet för de breda grupperna enskilda, för det personliga hushållandet, söker den skapa ett säkert underlag för hållbar balans i den gemensamma ekonomien.

Den fria ekonomiska politiken nöjer sig inte med att försöka åstadkomma ett klimat där den behövliga återhållsamheten i anspråken på omedelbart ökad konsumtion framstår som självklar och naturlig. Därutöver riktar den medvetet in sig på att även på kort sikt främja en större, effektivare och därför billigare produktion. Det kan — under denna förutsättning men endast under den — icke anses "vara orealistiskt att hysa förhoppningen" att för bemästrandet av ett bestående inflationstryck en snabb produktionsökning och produktivitetsökning kan spela en avgörande roll.

De praktiska handlingslinjerna i den fria ekonomiska politiken, vilka just i vårt lands nuvarande situation är särskilt aktuella, har upprepade gånger och i olika sammanhang redovisats. I betydande utsträckning har de med i förhållande till de realekonomiska förutsättningarna anmärkningsvärt goda resultat prövats i andra länder, även om de där helt naturligt lämpats efter traditioner och särskilda situationer. Det torde därför vara tillräckligt att här göra en kort uppräknig:

1) I botten på politiken måste ligga en aktiv penningpolitik med den verkningskraft en rörlig ränta ensam kan skänka.

2) Den direkta beskattningen på fysiska personer måste med bibehållen balans mellan det allmännas utgifter och inkomster successivt och målmedvetet sänkas. Dessa genomgripande skattereformer, vilka gäller såväl den statliga som den kommunala beskattningen, måste omedelbart inledas.

3) Det frivilliga sparandets allmänekonomiska och skattemässiga villkor måste förbättras och därtill på grund av situationen sådan den fått utveckla sig under efterkrigsåren speciella sparfrämjande åtgärder av effektiv art vidtagas. Klart avstånd måste tagas såväl från tvångssparandet som från en politik, vilken uppenbart leder till ett behov av tvångssparande förr eller senare.

4) En rationell och på någon sikt säker lösning måste finnas på företagsbeskattningens problem. Företagssparande, rationalisering och konsolidering måste främjas, ej hejdas. Investeringsavgiften måste avvecklas, avskrivnings- och varulagervärderingsregler anpassas efter företagsmässiga hänsyn. Skattesatsen för denna beskattning måste principiellt sett bestämmas ur synpunkten att en stigande produktion och en produktion som drar lägsta möjliga kostnader för såväl medborgarna som staten ger största och säkraste avkastningen.

5) En konkurrensvänlig atmosfär måste skapas. Detta fordrar att penningpolitiken får slå igenom över hela fältet, att tillgången till kredit- och kapitalmarknaden på lika villkor, marknadens villkor, står öppen för alla utan att någons anspråk prioriteras. Det kräver att kvarstående regleringar avvecklas med all möjlig snabbhet och att konsumenternas prisövervakning får ersätta den stela och effektivitetshämmande priskontroll myndigheterna bedriver.

6) Bostadspolitiken måste omprövas i riktning mot större realism och smidighet. De generella bostadssubventionerna måste avvecklas. Kvarstående bestämmelser som hindrar ett rationellt byggande måste borttagas, fri konkurrens på lika villkor mellan olika företagsformer tillåtas, bostadspolitiken utformas så att den vidmakthåller och stärker kostnadsmedvetandet hos producenterna och konsumenternas faktiska valfrihet samt deras möjligheter att själva väga utgifterna för bostad mot andra levnads-kostnader. Endast därigenom framtvingas den press nedåt på bostadskostnaderna, som är en förutsättning för en fri bostadsmarknad.

7) Den aktiva penningpolitiken har också till uppgift att i produktionen markera kostnadsmomentet samt att göra en omprövning av och utgallring ur investeringsplanerna nödvändig. Avgörande därvid blir de effektivitetskrav som brukar sammanfattas i termen räntabilitet. Denna räntabilitetsprövning får ej begränsas till den enskilda sektorn. Den måste full-

följas även inom den offentliga — den statliga och kommunala. Även om räntabilitetskravet icke där kan omedelbart tillämpas bör större hänsyn än nu tagas till det vid angelägenhetsgraderingen.

8) En väsentligt mycket hårdare kostnadskontroll måste tillämpas även i offentlig verksamhet och vid offentliga anläggningsarbeten. De lokala och centrala myndigheterna bör direkt engageras häri. Statliga bestämmelser och bidragsregler bör utformas så att de främjar kommunal återhållsamhet även i kostnadsavseende.

9) Det offentliga utgiftsläget måste sänkas också genom en begränsning av den offentliga verksamhetens omfattning. De offentliga åtagandena har blivit så omfattande och vittförgrenade att de icke längre låter sig rationellt samordna.

10) Sådana bestämmelser måste fastställas för rätten att utgiva sedlar att det icke blir möjligt för staten att finansiera utgifter genom ökad sedelutgivning.

Att diskutera huruvida en ekonomisk politik efter dessa huvudlinjer skulle bli tillräckligt "hård" eller inte är så länge inte utgångspunkterna är gemensamma förhållandevis fruktlöst. Ur reglerings-, kontroll- och högskattepolitikens synpunkt är den mjuk. Därom råder ingen tvekan. Dess syfte är just att ersätta det förmenta "grepp över utvecklingen" denna vill nå med en utveckling, som i sig själv leder till hållbar stabilitet. Man kan naturligtvis utan vidare förneka att så kommer att ske, men någon erfarenhet till stöd för sitt förnekande kan man icke åberopa. Tvärtom talar de erfarenheter som vunnits bestämt för den fria ekonomiska politikens förmåga att snabbt åstadkomma samhällsekonomisk jämvikt även från svåra utgångslägen. Om effektiviteten på kort och lång sikt i de plötsliga ingreppens politik vittnar vad som hände 1951 och vad som hotar 1955 i vårt land.

En fri ekonomisk politik är ägnad att väcka förtroende. Den gör det möjligt att i tid underbygga avtalsrörelserna.

*

Mot bakgrunden av de högerpartiets handlingslinjer som här skisserats måste det framstå som konsekvent att avvisa det förslag om skärpningar i beskattningen på arbetslivet, vilka vid detta års riksdag först aktualiserades i motioner, väckta av herrar Öhman och Persson i första kammaren och herr Hagberg m. fl. i andra kammaren och som sedan genom Kungl. Maj:ts proposition nr 196 underställts kamrarna.

I den mån detta förslag över huvud taget motiverats är de angivna skälen allmänt samhällsekonomiska. Det är ett uttryck för en ekonomisk politik, vars metoder vi icke godtar. De utgår från den enligt vår mening orimligt

schematiska och sakligt ohållbara föreställningen, att om åtstramande åtgärder av det ena eller andra skälet inte kan sättas in mot en sida i samhällsekonomin, man utan vidare kan flytta över dem så att de riktar sig mot en annan. Regeringens politik har låtit ett läge växa fram där enligt dess mening ingripanden måste göras mot stegringarna i konsumtionen. Då "önskvärd anslutning" icke kunnat vinnas härför bland dem, som i övrigt stöder regeringspolitiken, dirigeras regeringens ingripanden över att gälla produktionens förutsättningar.

Detta sker utan utredning, utan att annan sakkunskap än den regeringen förfogar över fått tillfälle att belysa problemet. Det sker då riksdagen just är sysselsatt med att behandla principerna för framräknandet av underlaget för de träffade skattskyldigas skatteunderlag.

Nu gällande skattesats för bolag och ekonomiska föreningar fastställdes efter utredningar, som pågick i över ett år, och efter ett synnerligen omfattande remissförfarande. Förslagen om avskrivningsregler bygger på två års utredningar och likaledes på ett grundligt remissförfarande. Den indirekta beskattningens problem har legat under utredning i mer än tre år.

Man kan icke med skäl göra gällande, att icke redan den nuvarande bolagsskatten är mycket hög. Stat och kommun tar för närvarande inemot hälften av den redovisade vinsten inom ett företag. Utdelade belopp beskattas därutöver i vanlig ordning. Från regeringshåll har också tidigare — redan under tid då den fria avskrivningsrätten tillämpades — gjorts uttalanden av den innebörden att något ytterligare icke vore att taga från aktiebolagen. Därtill kommer, att kritiken mot skattesatsen alltsedan 1947 bemötts med en hänvisning till förekomsten av en fri avskrivningsrätt, vilken ju riksdagen nu är i färd med att avskaffa. Denna sammanknötning av skattesatsen och avskrivningsbestämmelserna har närmast tolkats som — och kan icke gärna tolkas annorlunda än — en utfästelse från statsmakternas sida, att skattesatsen skulle sänkas, om rätten till fri avskrivning upphörde. Redan ett bibehållande av den hittillsvarande skattesatsen kan därför i dagens läge betecknas som ett frångående av tidigare utfästelser. Kommer i stället en *höjning* av skattesatsen, kunde än starkare ord vara på sin plats.

Det må i sammanhanget erinras om att företagsbeskattningskommittén på grundval av sina utredningar och överväganden bestämt motsatt sig en höjning av skattesatsen.

Förslaget i proposition nr 196 innebär en höjning av skattesatsen med 25 %. Tillsammans med den kommunala skatten, beräknad efter 12 kronor per skattekrona, blir bolagsskatten 56 % av bolagens vinst, vartill som nämnt kommer skatten å utdelningarna. Men det är icke nog härmed. Den

föreslagna omläggningen av grunderna för företagsbeskattningen innebär skyldighet för ett stort antal företag att skriva upp sina lager och att i samband därmed till beskattning framtaga belopp, som icke motsvaras av några aktuella affärstransaktioner. Det totala resultatet av dessa samlade åtgärder gör det motiverat att här använda beteckningen konfiskation.

Följderna av en höjning av skattesatsen ovanpå tidigare föreslagna eller beslutade skatteskräpande åtgärder måste givetvis få mycket menliga följder för vårt näringsliv. Alldeles särskilt gäller detta beträffande sådana företag som arbetar med utländsk konkurrens. En skärpning av beskattningen för våra företag — samtidigt som man i de länder som konkurrerar med oss på världsmarknaden vidtager åtgärder för att dels sänka skattesatserna och dels införa liberalare avskrivningsregler — torde i många fall omöjliggöra för exporterande företag att få avsättning för sina produkter. Resultatet härav måste bli en minskad produktion med åtföljande sysselsättningssvårigheter.

Särskild uppmärksamhet förtjänar det förhållandet att den nu föreslagna höjningen föreslås intagen i de ordinarie skatteförfattningarna. Vid tidigare tillfällen då en provisorisk skatteskräpning genomförts har detta i allmänhet skett genom utfärdande av särskilda författningar, just för att markera skärpningens tillfälliga karaktär. Man har därför anledning fråga sig, om avsikten verkligen är att göra skärpningen provisorisk — trots de uttalanden härom som förekommer i proposition nr 190 angående komplettering av riksstatsförslaget.

För vår del motsätter vi oss bestämt den föreslagna höjningen av skattesatsen för aktiebolag och ekonomiska föreningar. Vi hyser vidare den uppfattningen att de tidigare anförda skälen mot den i år införda investeringsavgiften — däri inräknad bilaccisen — icke blott alltjämt står sig utan även vuxit i styrka med hänsyn till vad sedan dess inträffat. Vi vill därför förordna, att förslag om upphävandet av investeringsavgiften föreläggas innevarande års höstsession.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer vi,

1) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t förelägger höstriksdagen förslag om upphävande av förordningen om investeringsavgift för år 1955 och av förordningen om avgift vid investering i motorfordon för år 1955 (särskild investeringsavgift) samt

2) att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 196.

Stockholm den 16 maj 1955

Jarl Hjalmarson

Martin Skoglund

T. G. v. Seth

Ernst V. Stazäng

Elis Håstad

E. Birke

Erik Hagberg

Alarik Hagård

Einar Haeggblom